

Els llocs en l'imaginari literari: l'espai valencià i els altres
Presentació del dossier

Vicent Salvador
Universitat Jaume I

Adolf Piquer
Universitat Jaume I

El que s'ha denominat "gir espacial" ha incidit fortament en les humanitats i en les ciències socials, amb una aplicació notable als estudis literaris. Estudiosos com ara són Raymond Williams, Henry Lefebvre, Yi-Fu Tuan, Bertrand Westphal, Robert T. Tally, o Enric Bou, entre altres, configuren un marc teòric adequat per a realitzar l'anàlisi de la literatura amb una particular atenció a tot allò relacionat amb l'espai i els llocs.

"Geocrítica" i "Estudis literaris espacials" són els noms més utilitzats per referir-se a aquesta línia de recerca literària.

Els treballs que se n'ocupen poden partir de les realitats espacials o territorials (Tally) o bé prendre com a base inicial les obres literàries que contenen les representacions espacials (Westphal), però tenen en comú plantejar qüestions d'innegable interès actual com ara són: a) la dialèctica entre centres i perifèries; b) les fronteres o límits territorials i la seva entitat psicosocial; c) l'imaginari construït per les representacions d'espais reals o ficticials; d) la relació entre cartografia i descripció verbal; e) la memòria històrica (personal i col·lectiva); f) finalment, els factors identitaris estretament vinculats a l'espai (concepte més general) i més en particular als llocs (espais específics, amb perfil propi i amb dimensions humanes i culturals).

Aquestes aproximacions al tractament de l'espai en la literatura susciten immediatament la vella qüestió de la *mimesis* i de la creació ficcional, és a dir de la relació entre els llocs reals i els llocs tal com apareixen representats o construïts per la imaginació literària. Per a Westphal, el referent i la seva representació són interdependents i fins i tot entren en interacció. L'escriptor és així un cartògraf creatiu i la seva creació contribueix a configurar l'imaginari social.

En aquest dossier presentem un recull de treballs que s'inscriuen en aquest marc de referència per a estudiar la rellevància de l'espai i els llocs en l'imaginari literari, començant per un article teòric de Bertrand Westphal i un text on l'arquitecte i poeta Gaspar Jaén reflexiona personalment sobre la relació entre aquestes dues dimensions artístiques. Alexandre Bataller, des d'una perspectiva teòrica d'ampli abast, explora unes aplicacions educatives a dos autors valencians i Josep Marqués, per la seva banda, focalitza el seu treball en la Catalunya Nord i en el concepte de frontera. Els dos estudis següents, l'un d'Amador Calvo i l'altre d'Irene Mira, aborden la figura del poeta valencià Vicent Andrés Estellés al voltant, respectivament, dels temes de l'exili i la mort, mentre que Daniel Pérez i Grau analitza una guia turística d'autor, escrita per un dels més conspicus assagistes de la literatura catalana, Joan Fuster. Finalment, Adolf Piquer examina el tema de la Ciutat en la literatura catalana dels anys setanta i Vicent Salvador indaga sobre l'activació de les senyes d'identitat cultural d'un barri de València que ha viscut recentment situacions de conflicte.

Tot plegat, els treballs ací presentats comparteixen un interès pel "gir espacial" en els estudis literaris i apliquen les eines analítiques desenvolupades en aquest marc a temes concrets, majoritàriament relacionats amb autors, obres i conjuntures socials que, en un grau o altre, tenen vinculacions amb l'espai cultural valencià.